

YENİ İSTANBUL ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER İÇİN TÜRKÇE ÖĞRETİM SETİNDEKİ DERS KİTAPLARINDA YER ALAN ETKİNLİK YÖNERGELERİNİN GÖRÜNÜMÜ

Doç. Dr. Serpil ÖZDEMİR

Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-8063-8690

Helin EKE

Bartın Üniversitesi, Yabancılara Türkçe Öğretimi Yüksek Lisans Programı
ORCID: 0000-0002-6119-4545

ÖZET

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde ders kitapları öğrenciler için birer başvuru kaynağı niteliğindedir. Alana yönelik ders kitaplarının her biri seviyelendirilmiştir ve her seviyede öğrencinin kazanması beklenen davranışlar bulunmaktadır. Ders kitaplarında etkinlikler yoluyla hedef davranışlar kazandırılmaya çalışılır. Etkinliklerin amacına ulaşması için yönergelerin seviyeye ve amaca uygun bir şekilde hazırlanması önemlidir. Yönergelerin amacı öğrenciye yol göstermek ve hedeflenen etkinliğin doğru bir şekilde yapılmasını sağlamaktır. Bu nedenle etkinlik yönergelerinin titizlikle hazırlanması gerekmektedir. Bu araştırmada Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Öğretimi ders kitaplarında yer alan etkinlik yönergelerini betimlemek amaçlanmıştır. Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe seti 2020’de yenilenmiştir. Bu nedenle araştırmanın inceleme nesnesi olarak söz konusu kitaplar seçilmiştir. Araştırma doküman incelemesi yoluyla yürütülmüştür. Söz konusu setin A1, A2, B1, B2 ve C1 düzeyi ders kitaplarındaki etkinliklerin tamamı araştırmaya dâhil edilmiştir, örneklem alınmamıştır. Toplanan veriler içerik analizi ile değerlendirilmiştir ve araştırmanın güvenilirliği için uzman görüşü alınmıştır. İncelenen ders kitaplarında yönergeler açısından şu sorunlar belirlenmiştir: Yönergenin eksik verilmesi (f=103), yönergede noktalama/yazım ve dil bilgisi hataları olması (f=26), yönergeler arası kip uyumsuzluğu (f=16), yönergenin yanlış verilmesi (f=5), yönergede gereksiz ifadelerin kullanılması (f=4), yönergenin etkinlik ile uyumsuz olması (f=3), yönergede yanlış bağlaç kullanımı (f=20). Çalışmada elde edilen sonuçlar neticesinde ders kitaplarının tekrar gözden geçirilmesi ve sonraki baskılarda yönergelerin gözden geçirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, Yeni İstanbul ders kitapları, yönergeler, etkinlikler.

ASPECT OF ACTIVITY INSTRUCTIONS IN THE COURSEBOOKS IN THE NEW İSTANBUL TURKISH SET FOR INTERNATIONAL STUDENTS

ABSTRACT

Coursebooks are the reference guide for students in the field of teaching Turkish as a foreign language teaching. Each of these coursebooks is leveled and each level has some behaviors for learners to be acquired. In coursebooks it is aimed to be acquire these target behaviors through activities. In order to reach the goals of these activities, it is important to prepare the instructions of these activities in accordance with the level and purpose. The aim of instructions is guide to learners and provide the activities are performed in a proper way. Therefore, activity instruction must be prepared elaborately. In this research, it is aimed to describe the activity instructions in New İstanbul Turkish for International Students Course Books.

New İstanbul Turkish for International Students Course Books set is renewed in 2020. Thus, this set is chosen as the study object of this research. The research was conducted through document review. All activities in A1, A2, B1, B2 and C1 level coursebooks of the before mentioned set are included in this study, no sample was taken. The collected data were evaluated by content analysis and expert opinion was taken for the reliability of the research. Following problems in the coursebooks are identified in terms of instructions: incomplete instruction (f=103), punctuation/spelling and grammatical errors in the instruction (f=26), modal incompatibility between instructions (f=16), incorrect instruction (f=5), use of unnecessary expressions in the instruction (f=4), incompatible instruction with the activity (f=3), the use of wrong conjunction in the instruction (f=20). In consequence of the results obtained in the study, it is recommended to review the coursebooks again and to review the instructions in the next editions.

Keywords: Teaching Turkish as a foreign language, Yeni İstanbul course books, instructions, activities.

GİRİŞ

Ders kitapları, öğretim sürecinin en önemli parçalarından biridir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde de ders kitapları, öğrenciler için yol gösterici bir kaynaktır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimine yönelik oluşturulan kitap setleri Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı esas alınarak hazırlanmaktadır. Bu programdan hareketle hazırlanan ders kitapları seviyelere göre derecelendirilmiş A1, A2, B1, B2, C1 kitaplarından oluşmaktadır. Her seviyede öğrencinin kazanması hedeflenen okuma, dinleme, yazma ve konuşma kazanımları bulunmaktadır. Ders kitapları öğrencileri kazanımlara ulaştırmak için metinlerden ve etkinliklerden yararlanmaktadır. Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı iletişimsel yaklaşımı benimsediği için Program'da iletişimsel dil etkinliklerinin vurgulandığı görülür. Program'daki etkinlikler; okuma ve dinlediğini anlama için alımlama etkinlikleri, konuşma ve yazmada gelişim için üretimsel etkinlikler, karşılıklı devam eden sözlü ve yazılı iletişimi sürdürülebilmek için etkileşim etkinlikleri, kişiler arasında veya kaynak metinle alıcılar arasında iletişimi kolaylaştırmak için aracılık etkinlikleri şeklinde ayrı ayrı tanımlanmaktadır (MEB, 2021). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi programları, ders kitapları ve öğretim süreci Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı'na uygun tasarlanmaktadır. Bu nedenle ders kitaplarında bütün becerilerin geliştirilmesine yönelik etkinlikler yer almaktadır.

Ders kitaplarında öğrencinin hazırbulunuşluk seviyesinin ölçülmesi, derse ilgisinin çekilmesi, hedeflenen konunun aktarılması, öğrencinin konuyu pekiştirmesi ve tekrarlaması için çeşitli etkinlikler yer almaktadır. Ders kitaplarında yer alan "Hazırlık Çalışması" bölümünde öğrencilere hedeflenen kazanım verilmeden önce, konuya yönelik sezdirim yapılır, öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyi tespit edilir ve derse karşı ilgisi çekilir. Ders esnasında yapılan etkinlikler ile dersin içeriği aktarılır ve konunun aktarımında çeşitli örnekler sunularak öğrencinin konuyu örnekler üzerinden pekiştirmesi sağlanır. Dersin sonunda yapılan etkinlikler veya ev ödevi olarak verilen etkinliklerle ise öğrencinin hedeflenen konuyu tekrar etmesi sağlanır. Tüm bu etkinlikler, öğrencinin hedef dili daha iyi kavraması ve öğrenmesi için önemli bir unsurdur. Öğrenci ile hedef dil arasında sıkı bir bağ kuran etkinliklerin şüphesiz iyi bir biçimde hazırlanması ve öğrenciye sunulması gerekmektedir. Aksi takdirde seviyeye, kazanıma, öğrenciye uygun olmayan etkinliklerin verimli olması durumu söz konusu olmamaktadır. Etkinliklerin amacına ulaşması için titizlikle hazırlanmasının yanında, etkinlik yönergelerinin de aynı titizlikle hazırlanması gerekmektedir. Çünkü yönergeler etkinliğin nasıl yapılacağına dair öğrencilere yol gösterir. Etkinlik yönergelerini anlamayan bir öğrenci etkinliği ya yapamayacak ya da yapmakta güçlük çekecektir.

Bu sebeple etkinlik yönergeleri maddi hatalardan arındırılmış, tutarlılık gösteren, anlatımı açık, kısa ve net şekilde hazırlanmalıdır.

Etkinlik kavramı, geleneksel dil öğretim yöntemlerinde alıştırmaya olarak kullanılmıştır. Alıştırmalar genellikle çeviri, boşluk doldurma, dil bilgisi kurallarına göre cümleleri değiştirme çalışmalarını kapsamaktadır. İletişimsel yöntemde kullanılan etkinliklerde ise günlük yaşamda öğrencilerin sıklıkla karşılaşabileceği bir durumda bir görevi yerine getirme çalışmaları yer almaktadır (Özbal, 2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde etkinliklerin bir işlevi de ölçme ve değerlendirmeyi desteklemektir. Ölçme ve değerlendirme sadece yazılı veya sözlü sınavlarla değil, ders içinde yapılan etkinliklerle de hayata geçirilebilir. Göçer (2007), ders işleyiş sürecinde ölçme ve değerlendirme çalışmalarını etkinlik içi değerlendirme ve tema sonu ölçme değerlendirme olarak ikiye ayırmaktadır. Etkinlik içi değerlendirme çalışmalarının ilk basamağı işleyiş öncesi ön değerlendirmede, okuma metinlerinden önce yer alan hazırlık sorularıyla öğrencinin hazır bulunuşluk seviyesinin tespit edildiğini, işleyiş sırasında ara değerlendirmede üst düzey kalıcı öğrenme sağlamak için ders esnasında metne yönelik sorular sorularak hem dersin gidişatının belirlendiğini hem de dil bilgisinin sezdirildiğini, işleyiş bitiminde son değerlendirme ile öğrencilere metin altı soruların sorulmasıyla kazanımlarının belirlendiğini ifade etmiştir. Tema sonu ölçme ve değerlendirme çalışmalarında ise öğrencilerin hedeflenen kazanıma ulaşip ulaşmadıklarının belirlendiğini dile getirmiştir. Bu açıklamalardan yola çıkarak ders kitaplarında yer alan etkinliklerin ölçme ve değerlendirme sürecine katkısının büyük olduğunu söylemek mümkündür.

Yapılan literatür taraması sonucunda Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki etkinliklerin türlerini (Zengin, 1995), bilişsel düzeylerini (Göçer, 2007; Güney, 2019; Oktay, 2015; Ulutaş ve Kara, 2019;), hangi göreve odaklandığını (Çetinkaya ve Yolcusoy, 2020; Rathert, 2016), dil becerileri ile ilişkisini (Dalioglu, 2018) inceleyen araştırmalar olduğu görülmüştür. Ders kitaplarındaki etkinlik yönergelerini inceleyen bir araştırmaya rastlanmıştır. Özbal (2019) tarafından yapılan bu araştırmada “İstanbul Yabancılar İçin Türkçe”, “Yedi İklim Türkçe”, “Gazi Yabancılar İçin Türkçe” ve “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe” setlerinin A1-A2 düzeyi ders ve çalışma kitapları incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda İstanbul ve Gazi setlerinin yönergelerinde ifade hatalarının, Yedi İklim setinde yönerge alıştırmaya uyumsuzluğunun, Yeni Hitit setinde eksik yönerge kullanımının çok olduğu belirlenmiştir (Özbal, 2019). Etkinlikler, tıpkı metinler gibi dil öğretiminin, doğal olarak ders kitaplarını vazgeçilmez unsurlarıdır. Etkinlik tasarımının bir boyutunu oluşturan yönergelerin dikkatle hazırlanması gerekmektedir. Bu araştırmanın, konu ile ilgili bilgi birikimine katkıda bulunması ve ders kitabı yazarlarında farkındalık yaratması beklenmektedir.

Yeni İstanbul seti, 2020’de yenilenmiştir. Bu nedenle araştırmada yenilenen kitabın etkinlik yönergelerinin betimlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma “Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Öğretim Setindeki ders kitaplarında yer alan etkinlik yönergelerinin görünümü nasıldır?” problemi çerçevesinde yürütülmüştür.

MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, inceleme nesnesi ve verilerin analizi bölümlerine yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitaplarında yer alan etkinlik yönergelerinin incelendiği bu çalışma nitel araştırma yöntemi ile desenlenmiştir. Nitel araştırmada gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemleri kullanılmaktadır. Toplanan bu verilerin doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül şekilde ortaya konmasına yönelik izlenen yola nitel araştırma denir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi ile tasarlanmıştır. “Doküman incelemesi basılı ve elektronik materyaller olmak üzere tüm belgeleri incelemek ve değerlendirmek için kullanılan sistemli bir yöntemdir. Nitel araştırmada kullanılan diğer yöntemler gibi doküman analizi de anlam çıkarmak, ilgili konu hakkında bir anlayış oluşturmak, ampirik bilgi geliştirmek için verilerin incelenmesini ve yorumlanmasını gerektirmektedir” (Corbin ve Strauss, 2008, aktaran Kırıl, 2020,15).

İnceleme Nesnesi

Çalışmanın inceleme nesnesini Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Öğretim Seti oluşturmaktadır. Etkinlik yönergelerinin tamamını analiz etmek amaçlanmıştır. Bu nedenle örneklem alınmamıştır. A1, A2, B1, B2 ve C1 düzeyi ders kitaplarının tamamı incelenmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışmada, nitel veri analiz yöntemlerinden biri olan içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Sosyal bilimler alanında oldukça fazla başvurulan içerik analizi tekniğinde, çalışmanın amacı belirlendikten sonra bu amaca yönelik kategoriler oluşturulur. Daha sonra sayma ve yorumlama işlemleri yapılarak sonuca ulaşırlar (Büyüköztürk, 2008).

Bu çalışmada da Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Öğretim Setindeki ders kitaplarında yer alan yönergeler incelenmiş ve yönergedeki hatalar ortak özelliklerine göre kategorize edilmiştir.

Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için veri seti iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı kodlanmıştır. Araştırmacılar tarafından yapılan kodlamaların uyum düzeyine bakılmıştır. Uyum düzeyi, Miles ve Huberman (2019) tarafından geliştirilen güvenilirlik katsayısı formülü ile hesaplanmıştır. Bu formüle göre güvenilirlik katsayısı “uzlaşılan kod sayısı / uzlaşılan kod sayısı + uzlaşılmayan kod sayısı”na eşittir ve kodlayıcılar arasında görüş birliğinin en az %80 olması beklenmektedir (Miles & Huberman, 2019). Araştırmacılar arasındaki uyumun %98 olduğu görülmüştür. Bu sonuç araştırmanın güvenilir olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte kodlayıcılar arasında görülen farklı kodlar üzerinde tartışılarak uzlaşma yoluna gidilebilmektedir (Sağlam ve Kanadlı, 2021). İlk kodlamada uzlaşılmayan kodlar tartışılmış ve görüş birliği sağlanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde çalışmanın bulguları belirlenen problem doğrultusunda sunulmuştur. Etkinlik yönergelerinde yer alan hatalara ilişkin bulgular Tablo 1’de sunulmuştur

Tablo 1. Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Öğretim Setinde Yer Alan Etkinlik Yönergelerindeki Hatalar

Etkinlik Yönergelerindeki Hata Türleri	Frekans					TOPLAM
	A1	A2	B1	B2	C1	
1. Yönergenin eksik verilmesi	17	16	20	22	28	103
2. Noktalama/yazım ve dil bilgisi hataları	7	2	5	9	3	26
3. Yanlış bağlaç kullanımı	2	1	8	5	4	20
4. Yönergeler arası kip uyumsuzluğu	6	2	2	2	4	16
5. Yönergenin yanlış verilmesi	1	3	1	-	-	5
6. Gereksiz ifadelerin kullanılması	-	1	-	1	2	4
7. Yönergenin etkinlik ile uyumsuz olması	1	-	2	-	-	3
8. Anlatım bozukluğu bulunması	-	1	2	-	-	3
9. Beceri ve yönergenin uyumsuz olması	-	1	1	-	-	2
TOPLAM	34	27	41	39	41	

Yukarıdaki tablo incelendiğinde Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe ders kitaplarında yer alan etkinlik yönergelerinde en çok görülen hata ‘Yönergenin eksik verilmesi’ olmuştur (f=103). Daha sonra sırasıyla ‘‘Yönergede noktalama/yazım ve dil bilgisi hataları olması’’ (f=26), ‘‘Yönergede yanlış bağlaç kullanımı’’ (f=20), ‘‘Yönergeler arası kip uyumsuzluğu’’ (16), ‘‘Yönergenin yanlış verilmesi’’ (f=5), ‘‘Yönergede gereksiz ifadelerin kullanılması’’ (f=4), ‘‘Yönergede anlatım bozukluğu bulunması’’ (f=3) ve ‘‘Yönergenin etkinlik ile uyumsuz olması’’ (f=3) son olarak ‘‘Beceri ve yönergenin uyumsuz olması’’ (f=2) gelmektedir.

Etkinlik yönergelerinde en çok hata görülen seviyeler B1 (f=41) ve C1 (f=41) seviyeleri olmuştur. Daha sonra sırasıyla B2 (f=39), A1 (f=34) ve A2 (f=27) seviyeleri gelmektedir.

Aşağıda, etkinlik yönergelerindeki hatalara ilişkin örnekler bulunmaktadır ve bu hataların nasıl düzeltilebileceği açıklanmıştır.

1. Yönergenin eksik verilmesi durumuna örnek

Yönergenin eksik verilmesi kapsamında değerlendirilen hatalarda, öğrenciden yapması beklenen davranışa yönelik herhangi bir yönergenin bulunmaması durumudur. Yönergeler verilen etkinliklerin yapılmasında yol gösterici olduğu için, yönergenin eksik verilmesi durumu öğrencinin etkinliği anlamamasına veya doğru bir şekilde yapamamasına sebep olabilmektedir. Bu problemlerin önüne geçebilmek adına öğrencilerden yapılması beklenen davranışların eksiksiz bir şekilde yönergede ifade edilmesi gerekmektedir. Örneğin, ‘‘Aşağıdaki soruları cevaplayalım.’’ yönergesinde sorular neye/ kime göre cevaplanacak, belli değildir. Bu tür yönergelerde ‘‘Soruları metne göre cevaplayalım.’’, ‘‘Soruları kendimize göre cevaplayalım.’’ şeklinde açık bir dille yazmak gerekmektedir.

NELER ÖĞRENDİK?

1. Aşağıdaki kelimelerle cümleler kuralım.

1. yıl / İstanbul / geçen / Siz
.....

2. okul / dün / çünkü / gelmek / hasta / çok / ben
.....

3. hafta sonu / sinema / ile / gitmek / Ayşe / biz
.....

4. neden / içmek / süt / kahvaltı / siz
.....

Şekil 3. (A2 Ders Kitabı)

Yukarıdaki etkinlik yönergesinde cümlelerin hangi zamana göre çekimleneceği belirtilmemiştir. Örneğin 3. ve 4. cümlelerde geçmiş zaman, şimdiki zaman, geniş zaman ve gelecek zaman ekleri kullanılabilir. Etkinlik yönergesinde hangi zaman eklerini kullanarak cümleler oluşturacağımız belirtilmelidir. Yönerge, “Aşağıdaki kelimelerle geçmiş zamanlı cümleler kuralım.” şeklinde yazılmalıdır.

2. Yönergede noktalama/yazım ve dil bilgisi hataları olması durumuna örnek

Yönergede noktalama/yazım ve dil bilgisi hatalarının olması kapsamında değerlendirilen hatalar, yönergede bulunan eksik-fazla veya yanlış noktalama işaretlerinin kullanımını, yazım hatalarını ve Türkçenin dil bilgisel yapısına aykırı kullanımların yapılması durumunu kapsamaktadır. Bu tür hatalar öğrencinin soruyu cevaplamasına engel olmasa bile, kelimenin veya cümlenin yazılışını yanlış şekilde aklında tutabilir ve daha sonra aynı yanlış kendisi tekrarlayabilir.

15 **10** Metni dinleyelim. Metinde hangi siber suçlardan bahsedilmektedir? İşaretleyeyim.

	Var	Yok
a. Bilgisayarlara izinsiz erişmek	( )	( )
b. Kimlik bilgilerine ulaşmak	( )	( )
c. Telefon konuşmalarını dinlemek	( )	( )
ç. Bir kişiye iftira atmak	( )	( )
d. Kredi kartınızın bilgilerini çalmak	( )	( )
e. Bilgisayara zarar vermek	( )	( )
f. Başkasının yerine imza atmak	( )	( )

Şekil 2. (B2 Ders Kitabı)

Örnek olarak gösterilen etkinlikte, yönerge “İşaretleyeyim.” şeklinde verilmiştir. Ancak bu ifadenin “İşaretleyin.” veya “İşaretleyelim.” şeklinde yazılması gerekmektedir.

3. Yönergede yanlış bağlaç kullanımı durumuna örnek

Yönergede yanlış bağlaç kullanımı kapsamında değerlendirilen hatalarda, yönergede bulunan bağlacın yanlış kullanımı söz konusudur.

Örneğin bir boşluk doldurma etkinliğinin yönergesinde “şimdiki zaman ve geçmiş zaman ile tamamlayın.” ifadesi yerine “şimdiki zaman veya geçmiş zaman ile tamamlayın.” ifadesi kullanılmalıdır.

2. Aşağıdaki boşlukları “gibi” ve “kadar” ile dolduralım.

Ceren’in kar ..... (1) beyaz tenli, altın ..... (2) sarı saçlı çok güzel bir kızı var. Ceren kızını dünyalar ..... (3) çok seviyor. Ceren’in eşi Selim kızına prenses ..... (4) davranıyor. Bu yüzden küçük kız biraz şımarık ve keçi ..... (5) inatçı. Bazen annesini çok üzüyor.

Şekil 9. (A2 Ders Kitabı)

Yukarıdaki etkinlikte verilen boşluklar gibi veya kadar edatları ile tamamlanacaktır. Ancak yönergede “ve” bağlacının kullanılması boşluklara 2 edatın da yazılabileceği düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Bu yanlışlığın önüne geçmek için yönerge “Aşağıdaki boşlukları gibi veya kadar ile dolduralım.” olarak düzenlenmelidir.

4. Yönergeler arası kip uyumsuzluğu durumuna örnek

Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Öğretim Setinde yönergeler istek kipi kullanılarak yazılmıştır. Ancak bazı yönergelerin yazımında emir kipi kullanıldığı görülmüştür. Yönergelerin farklı kiplerle yazılması öğrencinin yönergeyi anlamamasına sebep oluşturmaya bile, set içindeki tutarlılığı olumsuz yönde etkilemektedir.

YAZMA

8 Akrabalarınızı tanıtırız.

Fiziksel özellikleri
Göz rengi/saç rengi/boyu
Güzel / zayıf/ kısa boylu / uzun saçlı / genç ...
Karakter özellikleri
Çalışkan / tembel sinirli / sakin
dağınık / düzenli cimri / cömert
geveze / sessiz
O ne iş yapıyor? / Nerede yaşıyor?
Birlikte neler yapıyorsunuz?

KONUŞMA

9 Aşağıdaki soruları arkadaşımıza soralım. Onun sorularına cevap verelim.

ÖĞRENCİ A

1. Annenin kaç kardeşi var?
2. Kuzenin var mı? O/Onlar kaç yaşında?
3. Amcan ne iş yapıyor?
4. Halanın çocukları var mı?
5. Deden sinirli mi, sakin mi?

Şekil 8. (A1 Ders Kitabı)

Yukarıda aynı sayfadaki 2 etkinliğe yer verilmiştir. 8.sorunun yönergesi emir kipi ile yazılmışken 9. sorunun yönergesi istek kipi ile yazılmıştır. Yeni İstanbul Türkçe Öğretimi setinde yönergeler istek kipi ile yazıldığı için 8. sorunun yönergesi “Akrabalarımızı tanıtalım.” şeklinde düzenlenebilir.

5. Yönergenin yanlış verilmesi durumuna örnek

Yönergenin yanlış verilmesi kapsamında değerlendirilen hatalarda, yönergede bulunan ifade yanlışları, kelime hataları göz önünde bulundurulmuştur. Bu hatalar öğrencinin soruyu cevaplamasına engel oluşturmamaktadır fakat doğru ve net bir yönerge için dikkat edilmesi gereken bir diğer husustur.

6 Aşağıdaki cümleleri eşleştirelim.

1. Zehra Hanım'ın kızı bir ay sonra	a. çok çalış.
2. Bugün hava yağmurlu olacak,	b. tıraş olacağım.
3. Yarın sınav olacak,	c. asker olacak.
4. Banyodan çık,	ç. şemsiyeni unutma.
5. Ali'nin kardeşi	d. doktor olacak.

Şekil 5. (A2 Ders Kitabı)

Yukarıdaki etkinliğin yönergesinde “Cümleleri eşleştirelim.” ifadesi yer almaktadır. Ancak eşleştirilmesi gereken “Zehra Hanım'ın kızı bir ay sonra” ve “Ali'nin kardeşi” maddeleri cümle değildir. Yönerge “Aşağıdaki ifadeleri doğru bir şekilde eşleştirelim.” olarak değiştirilebilir.

6. Yönergede gereksiz ifadelerin kullanılması durumuna örnek

Yönergelerin kısa ve net bir biçimde öğrencileri yapılması beklenen göreve yönlendirmesi gerekir (Özbal, 2019). Yönergede gereksiz ifadelerin kullanılması kapsamında değerlendirilen hatalarda ise yönergelerde ifade veya kelime tekrarları yapıldığı görülmektedir.

3 Aşağıdaki bilgiler hangi bitkiler için doğrudur? İşaretleyelim. Birden fazla işaretleyebilirsiniz.

	Kekik	Nane	Papatya	Sarı Kantaron
1. Cilt hastalıklarının tedavisinde kullanılır.	( )	( )	( )	( )
2. Depresyon ilaçları üretilir.	( )	( )	( )	( )
3. Ağrı kesici ilaçlar üretilir.	( )	( )	( )	( )
4. Mide rahatsızlıklarının tedavisinde kullanılır.	( )	( )	( )	( )
5. Mikropları öldürücü etkisi vardır.	( )	( )	( )	( )
6. İnsanları sakinleştirir.	( )	( )	( )	( )
7. Hormonal rahatsızlıkların tedavisinde kullanılır.	( )	( )	( )	( )

Şekil 6. (C1 Ders Kitabı)

Yönergede yer alan “İşaretleyelim.” ve “Birden fazla işaretleyebilirsiniz.” ifadelerini tek bir cümle içinde göstermek gereksiz sözcük kullanımının önüne geçecektir. Yönergeyi şu şekilde düzenlemek doğru olacaktır: “Aşağıdaki bilgiler hangi bitkiler için doğrudur? Birden fazla işaretleyebilirsiniz.”

7. Yönergenin etkinlik ile uyumsuz olması durumuna örnek

Yönergenin etkinlik ile uyumsuz olması kapsamında değerlendirilen hatalar, verilen yönergenin öğrenciden yapılması beklenen davranış ile örtüşmediği durumları kapsamaktadır. Örneğin, “işaretleyelim” yönergesi bulunan bir etkinlikte eşleştirme, cümle tamamlama veya açık uçlu soruların sorulduğu bir etkinlik kullanılmaması gerekmektedir.

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

1 Aşağıdaki resimlere bakalım. Arkadaşlık türlerini yazalım.

ev arkadaşı ( ) iş arkadaşı ( ) mektup arkadaşı ( ) sınıf arkadaşı ( ) çocukluk arkadaşı ( )

Şekil 1. (A1 Ders Kitabı)

Örnek olarak gösterilen etkinlik yönergesinde “Arkadaşlık türlerini yazalım.” ifadesi mevcuttur. Ancak etkinlikte öğrencilerden bir eşleştirme yapılması bekleniyor. Bu sebeple yönergenin, “Aşağıdaki resimlere bakalım. Arkadaşlık türlerini resimlerle eşleştirelim.” şeklinde düzeltilmesi gerekmektedir.

8. Yönergede anlatım bozukluğu bulunması durumuna örnek

Yönergede anlatım bozukluğu bulunması kapsamında değerlendirilen hatalar, yönergenin ifade edilmesinden kaynaklı öğrencinin yönergeyi anlayamamasına sebep olan hatalardır.

4 Metinde bulaşıcı hastalıkların hangi belirtilerinden vardır?

1. Ateş	( )	6. Üşüme	( )
2. Yorgunluk	( )	7. Boğazda ağrı	( )
3. Hapşırma	( )	8. Kaşıntı	( )
4. Baş dönmesi	( )	9. Gözlerde sulanma	( )
5. Terleme	( )	10. Kusma	( )

Şekil 4. (B1 Ders Kitabı)

Örnekteki etkinlik yönergesinde “belirtilerinden” tamlananı fazladan durum eki alarak anlatım bozukluğuna sebep olmuştur. Yönergenin “Metinde bulaşıcı hastalıkların hangi belirtileri vardır?” şeklinde düzenlenmesiyle anlatım bozukluğu giderilebilir.

9. Beceri ve yönergenin uyumsuz olması durumuna örnek

Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Öğretim Setinde her ünite dil bilgisi, okuma, dinleme, yazma ve konuşma becerilerine göre ayrılmıştır. Her becerinin altında o beceriye yönelik etkinlikler yer almaktadır. Örneğin konuşma becerisinin altında yazma etkinliği, cümle tamamlama etkinliklerinin yapılması beceri-etkinlik uyumsuzluğuna sebep olmaktadır.

YAZMA

13 Hayatınızdaki en başarılı insanın başarı hikâyesini aşağıdaki sorulardan yararlanarak anlatınız.

- Bu kişi kim? (Nereli, kaç yaşında, siz onu nasıl tanıdınız?)
- Hangi konuda başarılı oldu ve nasıl bu başarıya ulaştı?
- Hangi engelleri aştı ve nasıl zorluklar yaşadı?
- Kimlerden yardım aldı?
- Bu kişi ve onun başarıları sizin için neden önemli?

Şekil 7. (B1 Ders Kitabı)

Yukarıdaki etkinlik yazma becerine ait bir bölümde yer almaktadır. Ancak etkinlik yönergesinde yazma eylemi gerektirecek bir açıklama yer almamaktadır. Yönergedeki “anlatınız” ifadesi yerine “yazınız” ifadesinin yer alması gerekmektedir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe öğretim setinde bulunan ders kitaplarındaki etkinlik yönergeleri betimlenmiştir. İncelenen ders kitaplarında yönergeler açısından şu sorunlar belirlenmiştir: Yönergenin eksik verilmesi (f=103), yönergede noktalama/yazım ve dil bilgisi hataları olması (f=26), yönergeler arası kip uyumsuzluğu (f=16), yönergenin yanlış verilmesi (f=5), yönergede gereksiz ifadelerin kullanılması (f=4), yönergenin etkinlik ile uyumsuz olması (f=3), yönergede yanlış bağlaç kullanımı (f=20).

İncelemeler sonucunda ortaya çıkan bulgulara göre, Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Öğretim Seti’nde bulunan etkinlik yönergelerinde çeşitli hataların görüldüğü tespit edilmiştir. Bu setteki etkinlik yönergeleri istek kipiyle hazırlanmasına rağmen ders kitaplarının hepsinde emir kipi kullanımıyla karşılaşılmıştır. Bu, kitabın kendi içindeki tutarlılığını olumsuz yönde etkilemektedir. Yönergelerde noktalama, yazım ve dil bilgisi hataları sıkça karşımıza çıkmaktadır. Bu hata türü öğrencinin yönergeyi anlamasına engel olmasa bile, hatalı olan kelimeyi veya ifadeyi yanlış öğrenmesine sebep olabilmektedir. Yönergenin yanlış verilmesi veya eksik verilmesi, öğrencinin etkinliği doğru bir şekilde yapmasına engel olabilecek hata türüdür. Etkinlikle yapılması beklenen her davranışın açık ve net bir şekilde yönergede yazması gerekmektedir. Bir diğer husus da yönergelerin gereksiz ifadelerden arınmış ve etkinlikle uyum göstermiş olmasıdır. Çünkü yönergeler, etkinlikle ve etkinlikte yapılması beklenen davranışlarla uyumlu, öğrencinin seviyesine uygun, kendi içinde tutarlı, açık ve anlaşılır ifadelerden oluşmalı, öğrenci için yol gösterici olmalıdır. Özbal (2019) tarafından İstanbul setinin önceki basımında, temel düzey kitaplarda “ifade hataları, yanlış bağlaç kullanımı, eksik yönerge kullanımı, yönerge-alıştırma uyumsuzluğu, fazla yönerge kullanımı, yönerge-alıştırma uyumsuzluğu, yönergeler arası kip uyumsuzluğu, yazım yanlışları” hataları belirlenmiştir. Yenilenen setin yönergelerinde ifade hatalarından uzak durulduğu dikkati çekmektedir, ancak diğer hatalar görülmeye devam etmektedir.

Ders kitapları, öğretim süreci boyunca öğrenci için birer başvuru kaynağıdır ve oldukça önemli bir yere sahiptir. Öğrenci öğrendiklerini gözden geçirme, hatırlama ve gelecekte hangi konuları öğreneceğine ilişkin bilgileri ders kitapları sayesinde öğrenir. Öğretim sürecinde oldukça öneme sahip olan ders kitaplarının titizlikle hazırlanması gerekmektedir. Ders kitaplarının bir parçası olan yönergelerin de açık, anlaşılır, seviyeye uygun bir şekilde hazırlanması beklenmektedir. Şüphesiz öğrencinin hedeflenen etkinliği doğru yapabilmesi için yönergeyi doğru anlaması elzemdir. Yanlış oluşturulmuş bir yönerge, öğrencinin yanlış öğrenmesine sebep olabilir ve bu öğrenmeyi değiştirmek zor bir sürece sebep olabilir.

Çalışmada elde edilen sonuçlar neticesinde ders kitaplarının yönergeler açısından gözden geçirilmesi ve sonraki baskılarda bu hataların düzeltilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (14. Baskı). Ankara: Pegem.

Çetinkaya, G. ve Yolcusoy, Ö. (2020). Okuduğunu anlamayı değerlendirmeye dönük ölçünleştirilmiş görev biçimleri: Yabancılar Türkçe öğretimi ders kitapları üzerine karşılaştırmalı bir inceleme. *HAYEF: Journal of Education*, 17(2), 176-198.

Dalioğlu, S. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe temel düzey ders kitaplarında etkinliklerin beceri alanlarına dağılımı. *Hacettepe Üniversitesi Yabancı Dil Olarak Türkçe Araştırmaları Dergisi*, 4, 43-57

Güney, E. Z. (2019). *Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Bulunan Metin Altı Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Göçer, A. (2007). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme açısından incelenmesi. *Dil Dergisi*, 137, 30-46.

Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, 15, 170-189.

MEB. (2021). *Diller için Avrupa ortak başvuru metni: öğrenme, öğretme ve değerlendirme tamamlayıcı cilt*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Miles, M. B. & Huberman, A. M. (2019). *Nitel veri analizi*. (3. Baskı). (S. Akbaba Altun & A. Ersoy, Çev. Ed.) Ankara: Pegem.

Oktay, M. R. (2015). *Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki metin altı sorularının Bloom Taksonomisindeki bilişsel düzeyler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Başkent Üniversitesi, Ankara

Özbal, B. (2019). *Yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarında alıştırmaların incelenmesi: A1-A2 düzeyi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Özbal, B. ve Genç, A. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarında alıştırmaya yönergelerinin değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 31, 123-146.

Rathert, S. (2016). Yabancı dil olarak İngilizce ve Yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarında metin özgünlüğü ile anlama soruları odağının karşılaştırılması. *Turkophone*, 3(2), 1-17.

Sağlam, Y. ve Kanadlı, S. (2021). *Nitel veri analizinde kodlama*. (4. Baskı). Ankara: Pegem.

Ulutaş, M. Kara, M. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki metin altı sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(4), 2198-2214

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (6. Baskı). Ankara: Seçkin.

Zengin, R. (1995). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde alıştırmalar*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.